

Edsvikenstråket

En planerad GC-väg utmed väg 262

Arkeologisk utredning, etapp 1

Väg 262
Danderyd och Sollentuna socknar
Danderyd och Sollentuna kommuner
Uppland

Jan Äblström

Edsvikenstråket

En planerad GC-väg utmed väg 262

Arkeologisk utredning, etapp 1

Väg 262
Danderyd och Sollentuna socknar
Danderyd och Sollentuna kommuner
Uppland

Jan Ählström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 57 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-468-9

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Innehåll	4
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	12
Målsättning och metod	12
Topografi och fornlämningsmiljö	12
Utredningsresultat	15
Referenser.....	16
Kart- och arkivmaterial	16
Tekniska och administrativa uppgifter	16

Figur 1. Utredningsområdet markerat med en blå polygon. Utsnitt ur digitala terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk utredning, etapp 1 inför anläggandet av en GC-väg utmed väg 262 i Sollentuna och Danderyd kommuner, Stockholms län. Uppdraget tilldelades KM på direktval av Länsstyrelsen med syfte att fastställa om det finns fornlämningar inom utredningsområdet. Utredningsarbetet har omfattat kart- och arkivstudier samt fältinventering.

Området där vägen löper är till stor del bebyggt. Den obebyggda marken omfattade mestadels blockrik skogsmark. Vid Sätträängskyrkan (f.d. Sätträ gård) i områdets mellersta del förekom sammanhängande öppen odlingsmark.

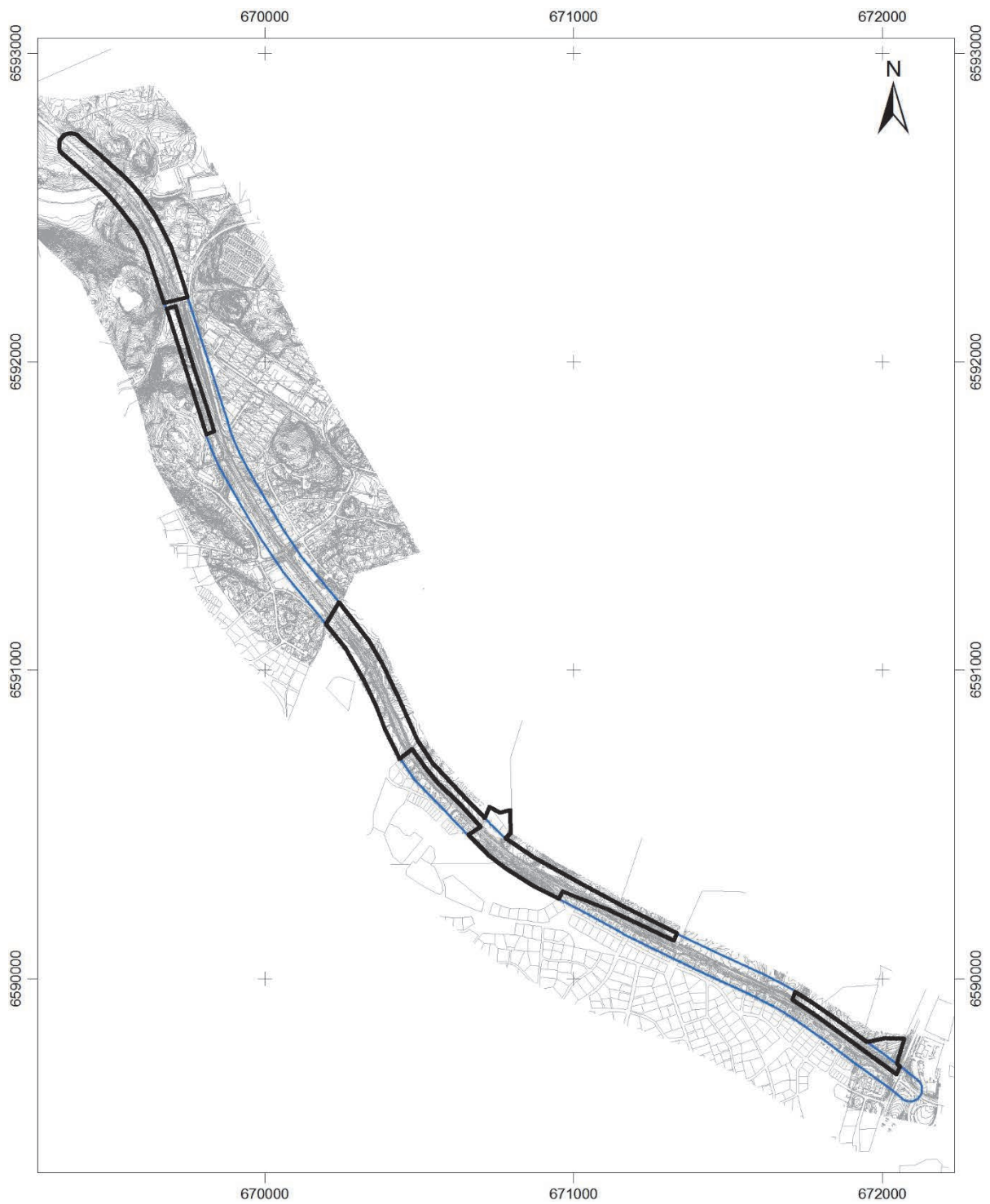
Kartstudien, som omfattade den häradsekonomiska kartan och avmätningar av berörda byar från 1600- och 1800-tal, visar att ingen äldre bebyggelse kommer att beröras av den tänkta GC-vägen. De beskogade delarna av utredningsområdet har utgjort utmark till byarna Edsberg, Rinkeby och Sätträ. Den öppna marken har tillhört Sätträ by.

Genomgången av Fornminnesregistret (FMIS) visar att det inte finns några sedan tidigare registrerade lämningar inom utredningsområdet.

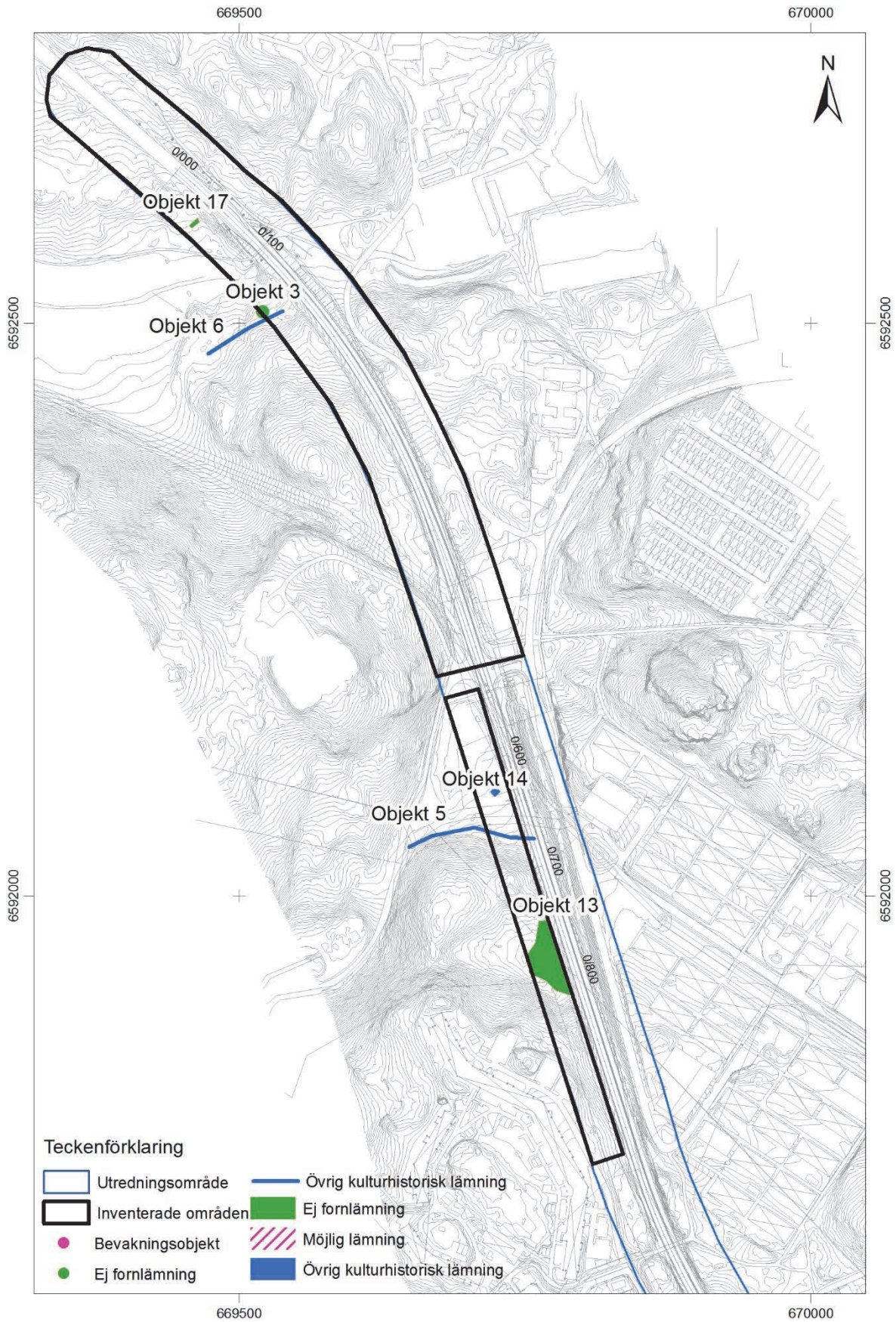
Inventeringen omfattade obebyggd mark och det dokumenterades 17 objekt varav 12 är yngre än 1850 och därför inte har klassats som fornlämning (se tabell 1 och figur 3–6). Det rör sig t.ex. om vägar, brott/täkter och en husgrund. Därtill dokumenterades fem objekt vars status inte har kunnat fastställas. Det rör sig om en möjlig stensättning (grav) och fyra möjliga boplatser. För att klargöra status för dessa fem objekt fordras utredningsgrävning.

Tabell 1. Sammanställning av de objekt som dokumenterades vid inventeringen.

Objekt, nr	Läge, km	Typ	Beskrivning	Status
1	1/710	Stensättning?	Belägen i skogsdunge, neddragen från krönläge. Rektangulär 8,0×4,0 meter stor, 0,5 meter hög. Bestående av 1,0–0,5 meter stora stenar. Vålavgränsad mot väster och sydväst, i övrigt oklar begränsning. Förefaller omplockad med påförd sten och en rishög samt bevuxen med tre mindre tallar.	Bevakningsobjekt, oklar status.
2	1/710	Stendump.	Jordblandad stendump. Belägen i skogsdunge. Synliga skarpkantade stenar i västra delen. 6,0×4,0 meter stor och 0,8 meter hög och bevuxen med sly.	Ej fornlämning.
3	0/140	Stendump.	1,2–0,8 meter stor och 0,5 meter hög. Modern.	Ej fornlämning.
4	1/790	Stendump.	5,0×3,0 meter stor och 1,0 meter hög. Modern.	Ej fornlämning.
5	0/675	Färdväg.	115 meter lång, 5,0–3,0 meter bred, delvis belägen på en 0,5–1,0 meter hög bank. Modern, förekommer på häradsekonomiska- och 1950-talets ekonomiska kartor.	Övrig kulturhistorisk lämning.
6	0/140	Färdväg.	75 meter lång (fortsätter vidare åt väster), 3–4 meter bred och delvis 1,0 meter hög bank. Modern.	Ej fornlämning.
7	2/050–2/110	Möjlig boplats.	Boplatsläge. Västsuttande mark på ömse sidor av vattendrag.	Bevakningsobjekt, oklar status.
8	1/940–1/995	Brott/täkt.	Stenbrott, vertikala brottytor i berg, 55,0×15,0 meter (NV–SÖ) stort. Synliga vertikala borrhål. Mot söder förekommer plana ytor, möjlig tillfart. I anslutning till vägen har berg sprängts i samband med vägbygget.	Övrig kulturhistorisk lämning.
9	1/860–1/870	Brott/täkt.	Stenbrott, vertikala brottytor i berg 10,0×9,0 meter (NV–SÖ) stort. Borrhål saknas. I nordväst förkommer plan yta, möjlig tillfart.	Övrig kulturhistorisk lämning.
10	1/735–1/773	Möjlig boplats.	Boplatsläge. Platå i västsuttande öppen mark.	Bevakningsobjekt, oklar status.
11	1/735–1/790	Möjlig boplats.	Boplatsläge. Sydvästsuttande öppen mark.	Bevakningsobjekt, oklar status.
12	2/000	Brott/täkt.	Stenbrott, vertikal brottyta i berg 34,0×10,0 meter (NÖ–SV) stort. Borrhål saknas. Eventuell tillfart i norr.	Övrig kulturhistorisk lämning.
13	0/747–0/818	Dumpmassor.	70,0×14–30 meter stort område med sten, jord och annat avfall. Modernt, förekommer på 1950-talets ekonomiska karta.	Ej fornlämning.
14	0/625	Husgrund.	En 7,0×7,0 meter stor betong och stengrund. Centralt är en murstock synlig. Modern, förekommer på 1950-talets ekonomiska karta.	Övrig kulturhistorisk lämning.
15	2/730–2/750	Brott/täkt?	Möjligt stenbrott, vertikala brottytor i berg. Borrhål saknas. Tillfart saknas.	Ej fornlämning.
16	3/980–4/070	Möjlig boplats.	Boplatsläge. Svagt sydvästsuttande öppen mark.	Bevakningsobjekt, oklar status.
17	0/040	Fornlämningsliknande bildning.	I södra änden av en låg moränrygg förekommer en 7,0×4,0 meter stor rektangulär yta med olikstora stenar. Terrassliknande formation.	Ej fornlämning.

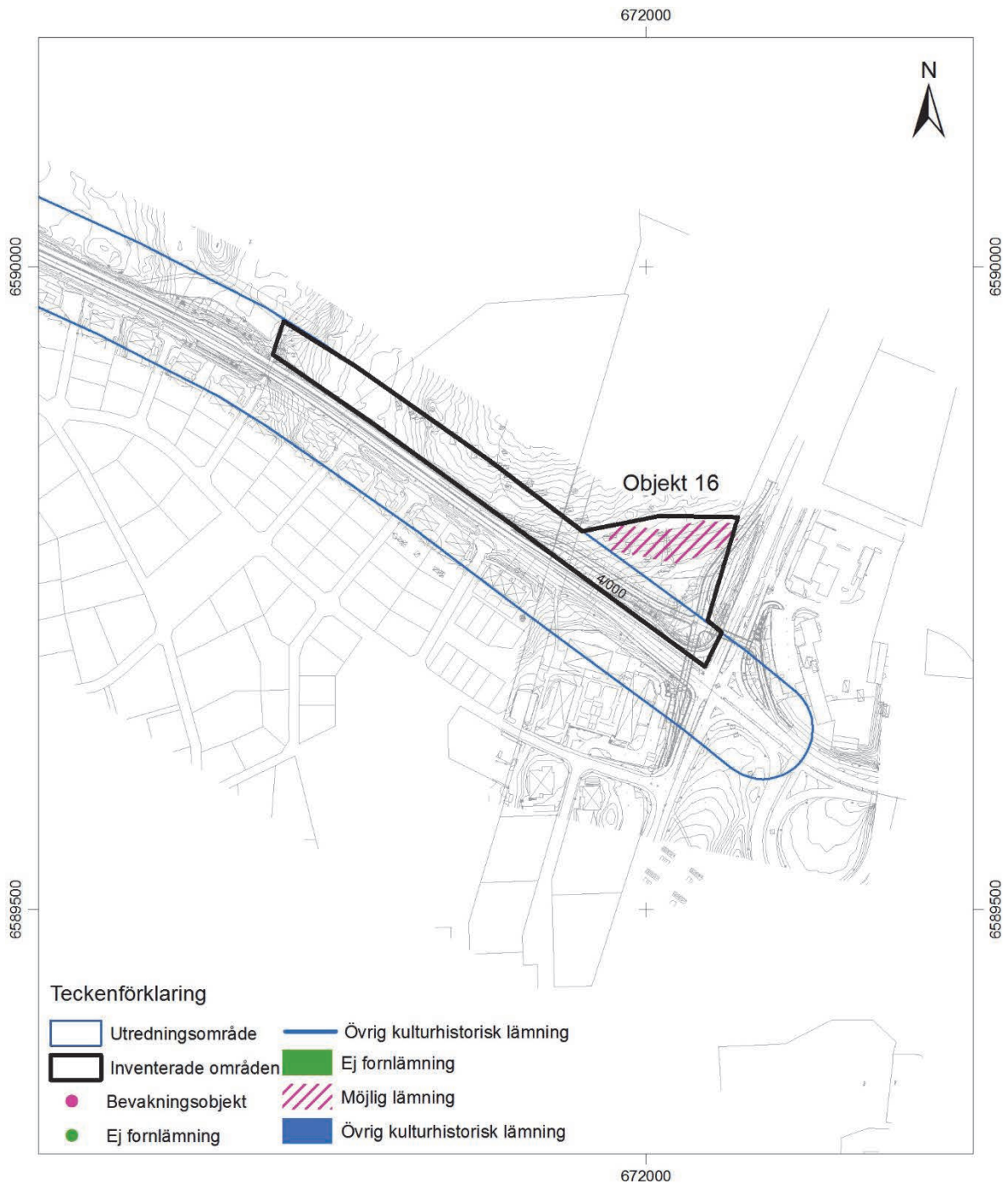
Figur 2. Översikt över de inventerade delarna. Utredningsområdet markerat med blå linje och de inventerade delarna markerade med svarta polygoner. Utsnitt ur den kommunala bakgrundskartan. Skala 1:20 000.

Figur 3. De påträffade objekten mellan km 0/000 och 0/800. Utsnitt ur den kommunala bakgrundskartan. Skala 1:5 000.

Figur 4. De påträffade objekten mellan km 1/700 och 2/100. Utsnitt ur den kommunala bakgrundskartan. Skala 1:5 000.

Figur 6. De påträffade objekten vid km 4/000. Utsnitt ur den kommunala bakgrundskartan. Skala 1:5 000.

Inledning

I samband med att Trafikverket arbetar med en vägplan för en 4,5 kilometer lång GC-väg utmed väg 262 i Danderyd och Sollentuna fick Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) i uppdrag av Länsstyrelsen att utföra en arkeologisk utredning, etapp 1.

Länsstyrelsen fattade beslut i ärendet med stöd av 2 kap KML den 30 juni 2015 (1st dnr (43112-17649-2015)). Trafikverket bekostade utredning vars fältedel utfördes i början av juli 2015. Jan Ählström var projektledare och har sammanställt rapporten.

Målsättning och metod

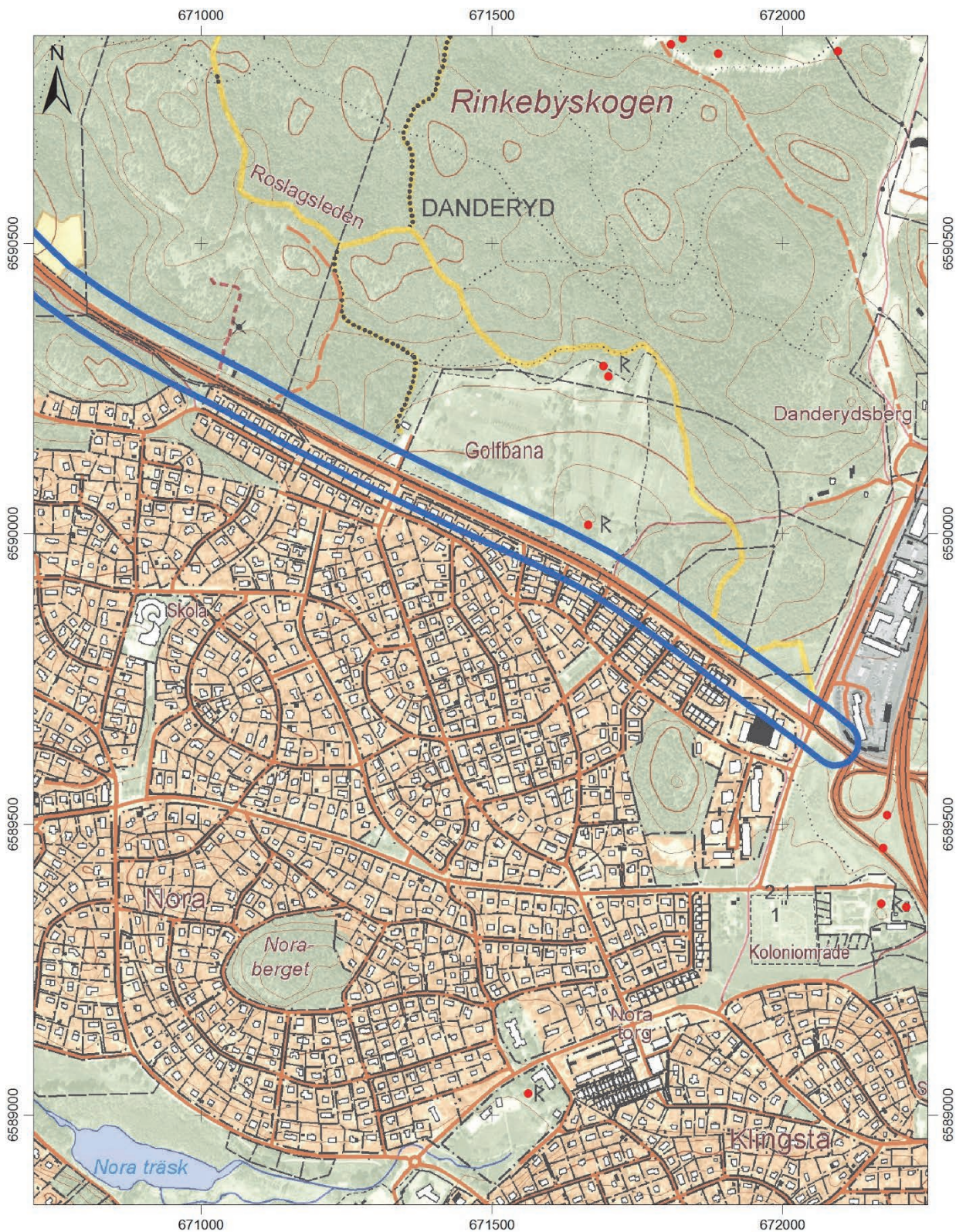
Enligt kravspecifikationen och undersökningsplanen syftar utredningen, etapp 1 till att fastställa om det finns fornlämningar inom utredningsområdet.

Utredningsarbetet har omfattat:

- En genomgång av Fornminnesregistret (FMIS) varvid samtliga lämningar belägna inom utredningsområdet (motsvarande 30 meter på ömse sida av väggkroppen) har listats (se tabell 1).
- För att klargöra markanvändningen och bebyggelsesituationen i området har följande kartor studerats; ekonomiska kartan från 1950-tal, den häradsekonomiska kartan upprättad 1901–06, avmätningar av byarna Edsberg från 1810, Rinkeby och Sättra från 1696. Kartorna har också använts för att bedöma om lämningarna är äldre eller yngre än 1850. Kartorna har rektifierats men är inte publicerade då de inte bidrar med väsentlig information.
- De obebyggda delarna av utredningsområdet har inventerats (se figur 2 och 7–8). Inventeringen omfattade 30 meter på ömse sida av befintlig väg 262. Samtliga påträffade lämningar och utpekade ytor där fornlämning bedöms kunna finnas har dokumenterats genom beskrivning och läget har mätts in med GPS. Lämningarna har klassats enligt följande. En lämning som bedöms vara äldre än 1850 klassas som *fornlämning*. Om den är yngre än 1850 bedöms den som *övrig kulturhistorisk lämning* även om den i övrigt uppfyller fornlämningsrekvisiten. En lämning som är yngre än 1850 och saknar kulturhistoriskt värde bedöms som *ej fornlämning*. Lämningar vars status som fornlämning inte har kunnat fastställas genom inventering bedöms som *bevakningsobjekt*.

Topografi och fornlämningsmiljö

Den 4,5 kilometer långa sträcka av väg 262, samt fyra intilliggande etableringsytor, som omfattas av den arkeologiska utredningen löper omväxlande genom bebyggelsen i Kärrdal, Sjöberg och Nora, och obebyggd skogsmark eller öppen odlingsmark (se figur 7–8). Den öppna marken återfinns främst kring Sättraängskyrkan, f.d. gården Sättra. Ett sammanhängande skogsområde utgör Rinkebyskogen som ligger nordöst om vägen. Den berörda skogsmarken var omväxlande höglänt till låglänt och fuktig. Skogsmarken var generellt rik på stenar och block, ofta förekom det också låga och steniga höjdryggar vilka löpte vinkelrät mot vägen (motsvarande en ungefärlig nordöstlig–sydvästlig riktning). Nivåerna över havet varierar mellan 15 och 25 meter.

Figur 8. Utredningsområdets sydöstra del markerad med en blå linje. Fornlämningar är rödmarkerade. Utsnitt ur digitala fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Kartstudien visar att utredningsområdet till största del har legat inom utmarken till Edsberg, Rinkeby och Sättra (enligt kartor från sent 1600-tal och tidigt 1800-tal). Markanvändningen har förändrats marginellt mellan avmätningarna av nämnda byar och situationen enligt häradsekonomen (tidigt 1900-tal). Något mer odlingsmark har tillkommit. Ingen bebyggelsen som förekommer på kartorna från 1600 till tidigt 1900-tal har berörts av utredningen. Den husgrund som påträffats (objekt 14) kan identifieras på 1950-talets ekonomiska karta men inte på häradsekonomen (tidigt 1900-tal).

Inom utredningsområdet förekommer det inte några sedan tidigare registrerade lämningar i Fornminnesregistret (FMIS) (se figur 7–8). Utanför utredningsområdet finns två fornlämningskomplex, ett vid Sättraängskyrkan (f.d. Sättra gård) bl.a. med en fornborg och stensättningar. I områdets södra ände förekommer bl.a. runstenar och gravfält. Gravfälten är varierade med högar, runda och kvadratiska stensättningar samt resta stenar och kan troligen ses som primärt inslag från yngre järnålder. I Rinkebyskogen finns enstaka fornlämningar i form av ensamliggande stensättningar. De ensamliggande stensättningarna är runda och kan troligen dateras till bronsålder–äldre järnålder.

Utredningsresultat

Kart- och arkivstudien har inte påvisat att någon sedan tidigare känd fornlämning eller bebyggelse äldre än 1850 kommer att beröras av GC-vägen.

Vid inventeringen registrerades totalt 17 objekt (se tabell 1 och figur 3–6) av vilka inget är klassat som fornlämning. Det förekommer fem objekt vars status inte har kunnat fastställas (klassade som bevakningsobjekt). Det rör sig om en möjlig grav i form av en stensättning (objekt 1) och fyra ytor där det kan finnas fornlämning i form av boplatser vilka inte är synliga ovan jord (objekt 7, 10, 11 och 16). De möjliga boplatserna ligger i öppen platåliknade mark. I sådana lägen brukar boplatser från brons- och järnålder förekomma. För att klargöra om objekten är fornlämning fordras utredningsgrävning.

I övrigt speglar de registrerade lämningarna sentida eller helt moderna inslag (t.ex. vägar och en husgrund från 1900-tal). Något som sticker ut är de stenbrott som observerats. På flera platser inom Sättra gårds gamla ägor förefaller röd granit ha blivit bruten utan spår efter borrhning. I anslutning till täkterna förekommer ”skrotsten” och möjliga transportvägar i form av plana eller tillrättlagda ytor. Täkterna/brotten är inte markerade på någon av de studerade kartorna. Åldern på stenbrytningen är oklar.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Avmätning av Edsberg 1810, LMV akt A95-4:3, www.lantmateriet.se
Avmätning av Sättra 169-, LMV akt A20:336-337, www.lantmateriet.se
Avmätning av Rinkeby 1696, LMV akt A16-15:1, www.lantmateriet.se
Ekonomiska kartan blad Tureberg 1952 J133-10i8e67 och Enebyberg 1951 J133-10l8f53, www.lantmateriet.se
Häradsekonomiska kartan 1901–06, blad J112-75-9 och 12, www.lantmateriet.se
Uppgifter ur Fornminnesregistret (FMIS) juli 2015, www.fmis.se

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	15071
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	43112-17649-2015, 2015-06-30
<i>Undersökningsperiod:</i>	2015-07-09 och 10
<i>Exploateringsyta:</i>	4,5 km lång vägsträcka
<i>Personal:</i>	Jan Ählström
<i>Belägenhet:</i>	Väg 262, Danderyd och Sollentuna socknar och kommuner, Stockholms län, Uppland
<i>Ekonomisk karta:</i>	65G9GS Sollentuna, 65G9HS Täby
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6589702 Y672051–X6592729 Y669338
<i>Höjdsystem:</i>	Ingen höjdmätning gjordes
<i>Inmätningmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Mätdata och åtta digitala fotografier (KM15071_01–08) slutförvaras hos ATA
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs